

Příběhy, otevřenost a odvaha patří mezi ingredience současné komunikace vědy

10.2.2025 - Leona Matušková | Akademie věd České republiky

V únoru 2013 se v rezidenční oblasti na Floridě zničehonic propadl kus domu. Díra nenávratně spolkla nejen kus domácnosti, ale především muže, který s rodinou dům obýval. Už ho nikdy nikdo neviděl. Po několika letech: dramatické záběry, kamera na místě zbouraného domu, rozhovor s bratrem oběti... Nezpovídal ho „obyčejný reportér“, ale vědec Iain Stuart, spolupracovník popularizačních dokumentů BBC o historii a geologických procesech planety Země.

Jeho cílem tehdy nebylo vyhledat senzaci, ale pomocí příběhu vysvětlit divákům fenomén propadliny, geologického jevu, který je zrovna na Floridě poměrně častý. Podloží tam totiž tvoří vápenec, jenž se rozpouští podzemní vodou, což vede k náhlým propadům půdy.

Vyprávějte příběhy

„Vědci, kteří chtějí popularizovat svůj výzkum, často zapomínají, že většina lidí se nejraději zajímá o ostatní lidi,“ řekl na pražské konferenci Komunikace vědy 360° Iain Stuart. „Když chcete dobře komunikovat vědu, nezaměřujte se primárně na fakta, ale na příběhy, protože ty si lidé zapamatují,“ dodal.

Podle Iaina Stuarta je pro úspěšnou popularizaci potřeba ukázat vášeň pro to, čím se daný vědec zabývá, a nebát se zahrnout do vyprávění i sám sebe. „Klidně to obtočte kolem sebe, protože vy jste branou, která ostatní lidi může vtáhnout do vědy,“ navrhnul skotský geolog a popularizátor.

Vyprávění příběhů (storytelling) je důležitou součástí komunikace vědy. Dobrá zpráva je, že jde o techniku, které je možné se naučit. Její zákonitosti rád využívá i Iain Stuart (na snímku).

Aktuální komunikace vědy

„Konference Komunikace vědy 360° je první v pořadí a má ambici stát se pravidelným fórem. Jsem ráda, že se ji podařilo uspořádat, protože se věnuje velmi aktuálnímu a důležitému tématu,“ řekla na úvod předsedkyně Akademie věd ČR Eva Zažímalová.

„V dnešní době, kdy čelíme různým dezinformacím a fake news, je povinností nás vědců některé věci uvádět na pravou míru a vysvětlovat, a to nikoli povýšeně, ale pomocí srozumitelných prostředků,“ upozornila.

Účastníky konference přivítala předsedkyně AV ČR Eva Zažímalová.

Jak zprostředkovávat sociální vědy

O další část dopoledního programu se postarala druhá hlavní řečnice konference, Paulína Tabery z Centra pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AV ČR a Národního institutu Syri. Podle ní čelí sociální vědy trochu jiným výzvám v komunikaci než vědy přírodní. Lidé mají totiž často pocit, že předmětu jejich zkoumání – tedy společnosti a sami sobě – dobře rozumí, a mnohdy pochybují, zda jsou sociální vědy vůbec vědami.

Sociologové tak při komunikaci svých výsledků musejí otevřeně pracovat s daty a fakty, aby byli věrohodní. „Musíte popsat studii a také vysvětlit, jak jste k danému výsledku dospěli. Na rozdíl od

jiných disciplín by sociální vědci měli méně vyprávět a spíše se obracet k faktům, stavět argumenty více než příběh samotný," míní Paulína Tabery.

Po Iainu Stuartovi, který byl prvním ze dvou klíčových řečníků konference, vystoupila Paulína Tabery z Centra pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AV ČR.

Komunikace vědy jako profese

Nebát se vystoupit ze své komfortní zóny a na nečekané nabídky říkat ano – to jsou základní rady pro popularizátory vědy, které v diskuzním bloku Komunikátor vědy jako profese zmínil český chemik britského původu Michael Londesborough z Ústavu anorganické chemie AV ČR. On sám má mnohaleté zkušenosti s vystupováním v edukačních pořadech České televize a s různými science shows včetně spolupráce se soukromým sektorem. Přitom jeho cesta k popularizaci prý byla spíše dílem náhody.

„Byl jsem hodně mladý a trochu nerozvážně jsem přijal nabídku, abych uspořádal takový malý workshop v Národním technickém muzeu v Praze. Akce měla kupodivu velký úspěch, který přičítám spíše tomu, že jsem neuměl moc dobře česky a moje vystoupení bylo asi hodně legrační,“ vzpomínal se smíchem Michael Londesborough.

Nebát se zkoušet nové přístupy v komunikaci vědy a jít za svým snem se vyplatilo i Olze Ryparové, popularizátorce chemie, která na sociálních sítích vystupuje pod přezdívkou Olinium. Také jí v počátcích pomohla náhoda, původně natáčela edukační videopříspěvky pouze pro své studenty, ale pandemie covidu a následné lockdowny její videa vystřelila mezi širší publikum. Od té doby pracuje systematicky na budování své značky na Instagramu, X a dalších sítích.

Diskuzi s Olgou Ryparovou a Michaelem Londesboroughem moderovala Tereza Mašínová z platformy SciComHub.

Popularizátorem na vlastní kůži

Velký zájem měli účastníci konference o praktické workshopy. Mohli si vyzkoušet, jaké to je reagovat na nečekané dotazy před kamerou nebo jak napsat poutavý popularizační článek. Průvodci na této cestě jim byli bývalý vědecký redaktor České televize Martin Tyburec, novinářka Štěpánka Duchková a šéfredaktorka portálu VědaVýzkum.cz Vladislava Vojtíšková.

Konferenci Komunikace vědy 360° uspořádaly Akademie věd ČR a Univerzita Karlova ve spolupráci s platformou SciComHub. Událost podpořily Nadační fond IOCB Tech a HYB4 Kampus Hyberská.

<https://www.avcr.cz/cs/o-nas/aktuality/Pribeh-otevrenost-a-odvaha-patri-mezi-ingredience-soucasne-komunikace-vedy>